

فرصت‌ها و چالش‌های بین‌المللی شدن برنامه درسی در دانشگاه الزهرا

زهرا کرمی*: دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهرا، تهران ایران.

گلنار مهران: عضو هیات علمی، گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا، تهران ایران.

کوروش فتحی واجارگاه: عضو هیات علمی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران ایران.

چکیده: هدف اصلی پژوهش حاضر تحلیل چالش‌های بین‌المللی شدن برنامه درسی در دانشگاه الزهرا است. روش تحقیق کیفی و راهبرد آن تحلیل محتوای مضمونی است. جامعه‌ی آماری این پژوهش را اساتید و مدیران دانشگاه الزهرا تشکیل می‌دهد. با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع نمونه‌گیری گلوله برفی، تعداد ۲۲ نفر از اساتید انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار و تحلیل داده‌ها بر اساس تحلیل محتوای مضمونی انجام شد. تحلیل محتوای داده‌های بدست آمده وضعیت این دانشگاه را در دو مقوله اصلی فرصت‌ها و نیز چالش‌های بین‌المللی شدن برنامه درسی در این دانشگاه نشان داد. چالش‌ها و عوامل محدودکننده در دو مقوله اصلی عوامل برون‌سازمانی (عوامل زمینه‌ای و عوامل فشار) و درون‌سازمانی (فرایند آموزشی، اداری و اجرایی و خدمات و پشتیبانی) جای گرفت. فرصت‌های بین‌المللی شدن برنامه درسی نیز شامل «رشته‌هایی برخاسته از تمدن و فرهنگ غنی ایرانی»، «دوره‌های مشترک»، «دوره‌های تکمیلی» و «دوره‌های مجازی و الکترونیکی» بود نتایج نشان داد که بین‌المللی شدن در دانشگاه الزهرا بستری از فرصت‌ها و محدودیت‌ها را به دنبال دارد که شایسته است تا حد امکان از فرصت‌ها برای بهبود روابط بین‌المللی استفاده نمود.

واژگان کلیدی: بین‌المللی شدن، برنامه درسی، دانشگاه الزهرا، فرصت‌ها، چالش‌ها.

***نویسنده‌ی مسؤول:** دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهرا، تهران ایران.

Email: zahra_karami220@yahoo.com

مقدمه

بین‌المللی شدن به یک ویژگی قابل توجهی از آموزش عالی در بیش از دو دهه تبدیل شده است. در واقع اکثر دانشگاه‌ها و کالج‌ها در حال حاضر به بین‌المللی شدن به عنوان یک استراتژی قابل توجه نگاه می‌کنند که شامل یک هدف کلیدی در برنامه‌های استراتژی و بیانیه‌های آن موسسات است (لارسن ۲۰۱۶). بین‌المللی شدن آموزش عالی یکی از روش‌ها و سیاست‌هایی است که طی آن هر کشور به فراخور اقتضائات خاص خود به تأثیرات جهانی شدن پاسخ می‌دهد (حسینی مقدم ۱۳۹۲).

نایت (۲۰۰۳) بیان می‌دارد که بین‌المللی شدن در سطوح ملی، منطقه‌ای و موسسه‌ای به عنوان فرایند ادغام ابعاد بین‌المللی، بین‌فرهنگی و جهانی در اهداف، کارکردها یا خدمات آموزش عالی است. از منظر نایت دو مولفه از بین‌المللی شدن وجود دارد: الف) بین‌المللی شدن در خانه یا بین‌المللی شدن داخلی: فعالیت‌هایی که به دانشجویان کمک می‌کند تا مهارت‌های بین‌فرهنگی و درک بین‌المللی را توسعه دهند (برنامه درسی محور) و آمادگی دانشجویان تا در یک دنیای جهانی شده فعال باشند. ب) آموزش بین‌المللی در خارج: همه اشکال آموزش فرامرزی، شامل تحرک دانشجویان، هیات علمی، برنامه‌ها و محققان. به نظر می‌رسد نیاز روزافزونی برای تمایز بین بین‌المللی شدن دانشگاه محور (در خانه) و بین‌المللی شدن که تمرکزش بر آموزش بین‌المللی خارج از کشور یا آموزش فرامرزی است، احساس می‌شود (خالد و همکاران ۲۰۱۷).

بین‌المللی شدن در خانه اصطلاحی است که بر جنبه‌های بین‌المللی در محیط دانشگاه تاکید دارد و ابعاد بین‌المللی/بین‌فرهنگی فرایند یاددهی-یادگیری و تحقیق، فعالیت‌های فوق برنامه، مهارت‌های بین‌فرهنگی و ارتباط با گروه‌های فرهنگی را برجسته می‌کند. طرفداران بین‌المللی شدن در خانه، این باور را که بین‌المللی شدن منحصر به تحرک علمی میان ملت‌هاست، باوری کوتاه

بینانه و آن را فراتر از این می‌بینند و شامل شرایطی می‌دانند که در کلاس درس و محیط دانشگاه رخ می‌دهد (نایت ۲۰۱۴ به نقل از خراسانی ۱۳۹۶). بی‌لن و لیسک (۲۰۱۱) نیز معتقدند که بین‌المللی شدن در خانه به تنهایی هدف نیست، بلکه یک مجموعه از ابزارها و فعالیت‌هایی "در خانه" است که هدفش توسعه شایستگی‌های بین‌فرهنگی و بین‌المللی در همه دانشجویان است. (بی‌لن و جونز ۲۰۱۵).

نایت (۲۰۰۸) مؤلفه‌های اصلی بین‌المللی شدن در خانه را با استفاده از شش دسته اصلی، تجزیه و تحلیل می‌کند: (۱) برنامه‌های درسی و دوره‌ها، (۲) فرآیندهای تدریس/یادگیری، (۳) فعالیت‌های خارج از برنامه‌ی درسی، (۴) ارتباط با گروه‌های فرهنگی/قومی محلی، (۵) فعالیت پژوهشی و علمی، (۶) و همچنین ادغام دانشجویان و دانش پژوهان بین‌المللی در زندگی و فعالیت‌های دانشگاهی. تمرکز اصلی بین‌المللی شدن در خانه، برنامه‌ریزی درسی شامل محتوا و انتقال آن است. طبق نظر مایکل پیاز (۲۰۰۵) برنامه درسی در قلب تجربه‌ی یادگیری دانشجو قرار دارد و برای دانشگاه‌ها مهمترین عرصه‌ی توسعه دانش، مهارت‌ها و دیدگاه‌های بین‌المللی و بین‌فرهنگی می‌باشد. بین‌المللی شدن برنامه درسی شامل فرآیند ترکیب ابعاد بین‌المللی، بین‌فرهنگی و جهانی در محتوای برنامه درسی و هم‌چنین نتایج یادگیری، وظایف ارزیابی، روش‌های تدریس و خدمات پشتیبانی از یک برنامه مطالعاتی است. (لیسک ۲۰۱۵)، برنامه درسی بین‌المللی در حقیقت مهم‌ترین بعد یا رکن نظام‌های آموزش عالی بین‌المللی شده هستند. هر برنامه بین‌المللی باید در عین جهانی شدن، ویژگی‌ها و انتظارات مناسب جامعه محلی و ملی را نیز منعکس کند. در این برنامه‌ها علاوه بر استفاده از رویکردها، شیوه‌ها و راهبردهای آموزشی موثر علمی در برنامه‌ها و دوره‌های آموزشی، از نظر محتوایی علاوه بر تحلیل و بررسی فرهنگ و دانش بومی به آموزش زبان، فرهنگ، تاریخ و تحلیل و ارزیابی ویژگی‌های سایر ملت

چالش های بین المللی شدن برنامه درسی در دانشگاه الزهرا چگونه است

مواد و روش ها

برای پاسخگویی به پرسش های پژوهش، از رویکرد پژوهشی کیفی و روش مصاحبه استفاده شده است. در بسیاری از متون تخصصی مربوط به روش های تحقیق کیفی، مصاحبه، هم به عنوان یک روش و هم به عنوان یک ابزار برای جمع آوری اطلاعات به حساب می آید (سایدمن ۲۰۱۲). جامعه پژوهش، شامل اساتید دانشگاه الزهرا و مدیران حوزه بین الملل این دانشگاه بود. روش نمونه گیری، نمونه گیری هدفمند از نوع "نمونه گیری گلوله برفی" می باشد. از بین تمام متخصصان و اساتیدی که در دانشگاه الزهرا مشغول به فعالیت هستند، افرادی انتخاب شدند که در سمت های اجرایی و اداری دانشگاه در حوزه تحصیلات تکمیلی، معاونت پژوهشی و آموزشی، دفتر همکاری های بین الملل و نیز در سمت های علمی در حوزه پژوهش و آموزش بین المللی فعالیت داشته اند. از بین کلیه اساتید تعداد ۲۲ نفر از آن ها با توجه معیارهای ذکر شده برای مشارکت و ارائه اطلاعات انتخاب شدند. همانطور که گفته شد با توجه به روش نمونه گیری، در هر مصاحبه انتخاب فرد مصاحبه شونده بعدی با راهنمایی و معرفی اساتید انجام می شد. جمع آوری اطلاعات برای پاسخ به پرسش ها با استفاده از مصاحبه انجام گرفت. از میان انواع مصاحبه، از روش مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد. برای تحلیل سوالات از روش «تحلیل محتوای مضمونی»، استفاده شده است.

یافته ها

داده های بدست آمده از مصاحبه با اساتید و مسئولین دانشگاه الزهرا، چالش ها و عوامل محدود کننده در خصوص بین المللی شدن برنامه درسی را در دو مقوله اصلی عوامل برون سازمانی و درون سازمانی جای می دهد.

ها و پرورش نیروی کار جهانی تکیه می شود (بهجتی اردکانی، یارمحمدیان، ابری و فتحی ۱۳۹۱).

بیلن (۲۰۰۷) معتقد است که هر وضعیتی متفاوت است. بنابراین، هنگام تعیین یک استراتژی برای بین المللی شدن، سیستم آموزشی و شرایط محلی باید مورد توجه قرار گیرند. هیچ دستورالعملی برای بین المللی سازی در خانه وجود ندارد که برای همه ی دانشگاه ها قابل اجرا و مؤثر باشد. همانطور که شوآب اشاره می کند، نباید اصالت موقعیت های ویژه تصمیم گیری را زیر سؤال برد و یک قاعده کلی و کلیشه ای برای همه موقعیت ها حاکم کرد (شوآب ۱۹۸۳) موقعیت های آموزشی و تربیتی دانشگاه ها و دیسپلین ها هر کدام، دارای شرایط و پیچیدگی های نظری و عملی مختص به خود می باشند. در تعمیم و کاربست هر الگوی پژوهشی باید ویژگی ها و شرایط آن موقعیت به لحاظ بافت بومی و ملی بررسی شود و با توجه به جمیع شرایط در جهت پیشبرد اهداف و ضرورت های جدید گام های عملی برداشته شود.

بین المللی شدن آموزش عالی و برنامه درسی در دانشگاه الزهرا، از چندین جنبه قابل بحث و توصیف است، نخست آنکه این امر در اسناد و بیانیه ها و آیین نامه های دانشگاهی و علمی نظیر چشم انداز ۱۴۰۴، نقشه جامع علمی کشور، اسناد دانشگاهی، سخنرانی های آکادمیک و پنل های علمی دیده می شود. در دانشگاه الزهرا (س) نیز این امر به عنوان یک اولویت از نظر روسای دانشگاه مطرح می شود، و از سویی دیگر، این دانشگاه ضمن قرار گرفتن در طرح کلان توسعه اقتصاد دانش بنیان وزارت علوم (طرح رساندن پنج دانشگاه و پنج واحد پژوهشی برتر کشور به تراز بین المللی) تلاش ها و اقدامات عملی موثری را در جهت اعتلای ابعاد بین المللی انجام داده و در حال پیگیری اقداماتی در این زمینه است. شناخت محدودیت های بین المللی شدن دانشگاه می تواند تصویر روشن تری از این وضعیت را نشان دهد. با توجه به آن چه گفته شد، هدف اصلی پژوهش حاضر این است که فرصت ها و

جدول شماره ۱: نتایج کدگذاری چالش های بین المللی شدن برنامه درسی دانشگاه الزهرا سال ۱۳۹۸

چالش ها و عوامل محدود کننده بین المللی شدن	مقولات	ابعاد	راهبردها
	برون سازمانی	عوامل زمینه‌ای	سیاست کلی کشور
			بستر عمومی جامعه
			موقعیت مکانی ایران
	درون سازمانی	عوامل فشار	تحریم ها
			دانشجویان
		فرایند آموزشی	اعضای هیات علمی
			برنامه درسی
			بروکراسی اداری
		فرایند اداری و اجرایی	کارمندان
فناوری			
امکانات			
زبان آموزش			
خدمات و پشتیبانی			

این رو جامعه ما نیازمند تقویت این گفتمان در راستای احترام به همه فرهنگ ها خواهد بود.

"شرایط کشور ما برای حضور خارجی ها پیش بینی نشده، از تابلو های شهر گرفته تا حتی سرویس های بهداشتی در کشورهای خارجی امکانات خیلی خوبی برای ورود خارجی ها و توریست ها به کشورشون دارند"

موقعیت مکانی و جغرافیایی ایران: یکی از موارد محدود کننده که در مصاحبه ها به آن اشاره شد موقعیت خاص مکانی ایران است، که در ارتباط ما با کشورهای دیگر تاثیر می گذارد.

"بالاخره ما کشوری هستیم که موقعیت منطقه ای باعث میشود از کشورهای همسایه بیشتر دانشجو داشته باشیم، ما حتی از ترکیه هم دانشجوی کمی داریم چرا که اون کشور همسایه اروپاست و بخشی از ترکیه اروپایی هستند و خودشون هم خیلی روی جذب دانشجوی خارجی تاکید دارند."

تحریم: تحریم ها یکی از عوامل مهم بیرونی است که بر بین المللی شدن دانشگاه تاثیر گذار است. تحریم صرف نظر از موفقیت یا شکست در دستیابی به هدف غایی، بر

سیاست کلی کشور: جهت گیری ها و خط مشی سیاسی هر کشور بر نظام آموزشی تاثیر می گذارد. بین المللی شدن نیز مفهومی است که از سیاست کلی کشور و فلسفه حاکم بر آن متاثر است و این سیاست ها در رویارویی با سایر کشورها می تواند بالقوه مزایا و محدودیت هایی را در این مسیر ایجاد نماید.

"بخشی از محدودیت های بین المللی شدن در کشور ما به سیاست کشور ما برمی گردد، ما با هر کشوری و تحت هر شرایطی نمی توانیم ارتباط داشته باشیم. ماهیت نظام خط مشی خاص خودش را دارد"

بستر عمومی جامعه: حرکت به سوی بین المللی شدن دانشگاه مستلزم درک و پذیرش مجموعه ای از پیش نیازهای فکری، فرهنگی، اجتماعی و رفاهی است. برای نمونه پذیرش این واقعیت که می بایست میان فرهنگ های مختلف یک گفتمان مشترک ایجاد گردد و این گفتمان جز با احترام متقابل بین فرهنگ ها شکل نخواهد گرفت. شکل گیری چنین گفتمانی به رویکردی انعطاف پذیر برای مواجهه با چالش ها و مسائل پیش رو نیازمند است. از

بین المللی شدن است. البته دانشگاه در قبال مطالبه گری در زمینه توانمندی و ارتقای مهارت های آنان موظف است که برای ایجاد انگیزه در اساتید نیز مواردی را مدنظر قرار دهد. موضوع تشویق و امتیاز از طرف مصاحبه شونده ها مورد تاکید بود که علاوه بر ایجاد انگیزه می تواند ارزش به رسمیت شناختن موضوع بین المللی شدن را توجیه نماید. امتیازات می تواند در حوزه مادی و معنوی خواسته ها و نیازهای اساتید را پوشش دهد.

"یک عده از اساتید تمایل به بین المللی شدن ندارند، چون ابزارش رو ندارند که این ابزار تسلط به یک زبان خارجی است انگلیسی، عربی، ترکی و ... خب این مساله قابل حله به شرطی که ضرورت این مساله برای اساتید محرز بشه و نسبت به آن آگاهی پیدا کننده که چرا باید برای یادگیری زبان دیگری وقت بگذارند و این مهمه که بدونن ما اگر بین المللی بشویم و بین دانشگاه های داخل در سطح عالی پیشرفت کنیم به دانشگاه هدف تبدیل می-شویم."

دانشجویان: با توجه به اینکه دانشجویان مهم ترین و اصلی ترین مشتریان درونی دانشگاه هستند، آگاهی، توانمندی و انگیزه در آنان می تواند به کیفیت ابعاد آموزش، پژوهش و همچنین بین المللی دانشگاه کمک کند.

"دانشجویان اصلی ترین مخاطبان ما هستند که باید به نوشتن مقالات در مجلات معتبر خارجی، شرکت در فرصت های مطالعاتی و ارائه مقالات در کنفرانس ها و همایش های بین المللی خارج از کشور ترغیب بشوند."

برنامه درسی: در بحث برنامه درسی دانشگاه الزهرا برای همگام شدن با تغییرات و اقتضات عصری به اقداماتی جدی در این زمینه نیازمند است، از جمله این اقدامات که در بیانات اساتید به آن اشاره شده است مواردی نظیر بازنگری در سرفصل ها، به ویژه آنکه بسیاری از این سرفصل ها بسیار قدیمی بوده و حتی نیاز دانشجویان داخلی را نیز رفع نمی کنند، تولید محتواهایی با رویکرد بین المللی در برنامه های درسی رسمی و غیر رسمی مورد مهم دیگری است که ذکر شده است برنامه های

بخش های مختلف دانشگاه از جمله فرصت های مطالعاتی، تبادل استاد، همکاری های علمی و دسترسی به منابع را با روند کندتری مواجه می سازد.

"ما مشکل تبادل استاد داریم و به خاطر تحریم و نداشتن ارتباط سیاسی با برخی کشورها و همچنین به خاطر اینکه خیلی از کشورهای خاورمیانه و آفریقا نگران به خاطر افتادن منافعشون به دلیل رابطه با ایران هستند. بسیار شاهد بودیم که اساتیدی از کشورهایی نظیر مصر مطرح می کردند که می ترسیم پاسپورتمون مهر ایران بخورد کشورهای دیگر به ما اجازه ندهند."

عوامل درون سازمانی:

- فرایند آموزشی

اعضای هیات علمی: در دانشگاه الزهرا بحث هیئت علمی در چهار زیر مقوله: آگاه سازی، تغییر دیدگاه، توانمندسازی و تشویق اشاره و تاکید شد. اساتید در زمینه بین المللی شدن نیازمند ایجاد بینش و آگاهی می باشند، ابتدایی ترین قدم و مهمترین نیز امر آگاه شدن نسبت به یک قضیه و مساله است، این مهم را می توان با سخنرانی ها، جلسات و سمینارهای علمی پیرامون تغییرات و تحولات دانشگاهها در عصر جدید و به تبع آن نیازها و اولویت های آن به بحث و گفتگو گذاشت. نگاه بین المللی به دانشگاه و دانشجویان همراه با استدلال و بیان ضرورت ها میسر می شود و فرصتی است تا اساتید دیدگاه خود را اصلاح و به اهمیت تعاملات و تبادلات بین المللی اشراف یابند، همچنین در این زمینه نیازمند ارتقای توانمندی های خود متناسب با نیازهای دانشگاه در رویکرد بین المللی هستند، به طور مسلم توانمندی اساتید یکی از مولفه های مهم و برجسته برای کیفیت بخشی و اجرای صحیح برنامه درسی و نیز جذب و نگهداری دانشجویان بین المللی است، مهارت آموزشی و پژوهشی اساتید، به روز بودن اطلاعات آنها، توانایی تغییر و پذیرش دیدگاهها و تنوع فرهنگی، ارتباط و تعامل با اساتید در سایر دانشگاه های خارجی و مهمتر از همه تسلط به زبان دیگر از جمله توانمندی های مورد نظر در پیشبرد اهداف

خدمات و پشتیبانی

شاخص فناوری: امروزه شناسایی و معرفی بسیاری از قابلیت های یک موسسه از طریق بازاریابی انجام می شود و موسسات آموزش عالی در سراسر جهان با سرمایه گذاری در این بخش می توانند تبادلات راحتتر و مناسب تری را در کوتاه ترین مدت انجام دهند. بازاریابی و به روز ساختن سایت های دانشگاه در وهله اول می تواند باعث جذب مخاطبان شود و این مهم در دانشگاه الزهرا چالشی است که تا به حال روند کندی داشته و ضرورت دارد که تمرکز بیشتری را به خود جلب کند. مشکل دیگر در زمینه فناوری میزان سرعت و دسترسی و پهنای باند اینترنت ، همچنین دسترسی به منابع داده ها و اطلاعات علمی در هر دانشگاه است که ضرورت گسترش و توجه به آن در دانشگاه الزهرا به صورت محسوس نیازمند تقویت است.

ما باید برند سازی کنیم تا موفق بشویم، در حال حاضر دانشگاه مشهد و تربیت مدرس روی مارکتینگ کار کردند و نتیجه هم گرفتند ما هم باید دانشگاه رو در این زمینه ارتقا بدهیم چون امروزه همه چیز با سرچ و آنلاین بودن حرکت می کند، در موتورهای جستجو باید دانشگاه الزهرا تعریف شود...

زبان آموزش: بین المللی شدن دانشگاه با مساله زبان گره خورده است. مبحث بین المللی شدن در سراسر جهان با اولویت زبان شناسی همراه با زبان انگلیسی نهادینه شده است. و آموزش و تدریس با این زبان صورت میگیرد. در دانشگاه الزهرا نیز تاکید بر زبان آموزش از دیدگاه اساتید مطرح می شد که مساله مهم و لاینفک بین المللی شدن و حرکت سریع در این راستا می باشد.

"ما دوره هایی نداریم که به زبان انگلیسی یا عربی تدریس شود و یکی از معضلات ماست، بخشی از دانشجویان را از دست می دهیم. دانشجویی که به ایران میاد باید یک یا دو سال درس بخواند تا بتواند فارسی را یاد گرفته و وارد محیط علمی شود"

درسی باید انعطاف لازم را داشته باشند تا در صورت لزوم بتوانند با نیازها و هدف های جدید خود را منطبق سازند چرا که در غیر این صورت کارایی خود را از دست داده و برای مخاطبان خود ارزش و اهمیت چندانی نخواهد داشت.

" ما نه برای پذیرش دانشجویان برنامه مناسبی نداریم. برنامه های درسی ما متعلق به پنجاه سال پیشه و اهدافی به شیوه سنتی در این برنامه ها دیده می شود که مطابق با نیاز و ظرفیت روز نیست و حتی دانشجوی داخلی را هم اقناع نمی کند."

- فرایند اداری و اجرایی

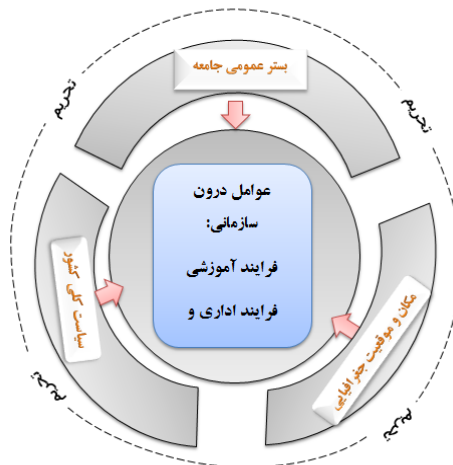
بروکراسی اداری: فرایند انجام امور اداری، در هر سازمانی علاوه بر وظیفه اصلی در انجام صحیح و اصولی کارهای اجرایی و اداری، گاهی باعث ایجاد اختلال و کند شدن در انجام اموری می شود که نیاز به سرعت و تسهیل بیشتری دارد. این امر نیز به عنوان عاملی که محدودیت هایی را به همراه می آورد ذکر شد.

کارمندان: کارکنان دانشگاه نیز جزئی از اعضای بزرگ دانشگاهی هستند که علاوه بر اعضای هیات علمی و دانشجویان به دلیل ارتباط مستقیم با پذیرش و انتقال دانشجویان، انجام فرایندهای اداری و ارتباط اداری با کشورهای مختلف نیازمند، آگاه سازی، توانمند سازی و لحاظ کردن تشویق و امتیازهای بخصوصی در ترغیب آنان به مبحث بین المللی شدن دانشگاه است.

" موانع اداری گاهی مشکل ساز میشه مثل اینکه ما در پرداخت هزینه استاد خارجی با مانع روبه روهستیم چرا که از نظر قانون کار ، کار یک خارجی در ایران ممنوع است ، خب البته به خاطر این است که زمینه کار از افراد داخل گرفته نشود اما به هر حال این قانون باعث میشود که پرداخت هزینه ها بسیار زمانبر باشد در حالی عکس این قضیه صادق نیست و پرداخت حق الزحمه اساتید ما در حوزه داوری یا مشاوره پایان نامه های خارجی سریع پرداخت میشود."

ظاهری دانشگاه، امکانات رفاهی و فرهنگی است. امکانات و فضای مناسب در وهله اول می تواند به صورت قدرت جاذبه و یا دافعه در انتخاب دانشگاه منجر شود.

امکانات دانشگاه: مولفه دیگری که از طرف اساتید به عنوان یک شاخص مهم در بحث بین المللی شدن اشاره شد، امکانات دانشگاه اعم از امکانات فیزیکی و ساختار

شکل شماره ۱: چالش های بین المللی شدن برنامه درسی در دانشگاه الزهرا

دوره های مشترک

یکی از فعالیت های دانشگاهی مهم در حوزه بین المللی شدن ایجاد دوره های مشترک با سایر دانشگاه ها در کشورهای دیگر است. این دوره ها را می توان به صورت دوره های مشترک در مقطع کارشناسی و یا دوره های مشترک در تحصیلات تکمیلی ارائه کرد. در پایان این دوره ها مدرک مشترک (اعطای دو مدرک تحصیلی) به افراد داده می شود. این دوره ها را می توان براساس ظرفیت و نیازسنجی و یا استقبال و فرصت پیش آمده براساس مقتضیات برنامه های آموزشی هر دانشگاه به انجام رساند. در ضمن این دوره ها علاوه بر ارتباطات بین المللی می توانند در یک فرصت معین نتایجی بیش از نتایج روال معمول را به دانشگاه های همکار در این زمینه به ارمغان بیاورند.

" ما می توانیم با برخی کشورهای همسایه و یا حتی کشورهای دیگر دوره های مشترک برگزار کنیم و در نهایت به دانشجویان مدرک مشترک بدهیم، در این صورت دانشجویان بیشتری ترغیب میشوند که در دانشگاه ما تحصیل کنند و در ضمن باعث شکل گیری تبادلات بهتری هم می شویم."

فرصت های بین المللی شدن برنامه درسی: اطلاعات در این بخش در چهار مقوله شامل: " رشته هایی برخاسته از تمدن و فرهنگ غنی ایرانی"، " دوره های مشترک"، " دوره های تکمیلی (بلند مدت و کوتاه مدت)" و " دوره های مجازی و الکترونیکی" دسته بندی شد.

رشته هایی برخاسته از تمدن و فرهنگ غنی ایرانی
اساتید و متخصصان در حوزه نظام رشته ای برای ورود به عرصه بین المللی شدن و مطرح شدن در این عرصه رشته هایی نظیر زبان و ادبیات فارسی، باستان شناسی، هنر (با تمام شاخه های آن) زن و خانواده، ایران شناسی، اسلام شناسی و علوم جدیدی شامل زیست فناوری (بیوتکنولوژی)، فناوری نانو (نانوتکنولوژی)، و انرژی های تجدیدپذیر) را اشاره داشتند.

"آنچه که مهمه توسعه دانش بومی و توان برقراری ارتباط با یک زبان دیگر است، هر چند کشورهای توسعه یافته در زمینه علوم و مهندسی قوی تر هستند اما در زمینه علوم انسانی اینگونه نیست، مثلا ادبیات فارسی متعلق به ماست و میتوانیم روی آن سرمایه گذاری کنیم، چرا که منبع اصیل آن را در اختیار داریم و می توان با برنامه ریزی درست به بین المللی شدنش کمک کرد"

آموخته هایشان باشد. در زمینه رشته هایی همچون هنر و ادبیات می توان دوره هایی را با این هدف در برنامه های دانشگاهی گنجانند. همچنین برای زمانی کوتاه و در قالب سه ماه تا شش ماه می توان دانشجویهایی را از سراسر جهان به عنوان دانشجوی میهمان در دانشگاه پذیرفت.

دوره های مجازی و الکترونیکی

یکی از فعالیت ها و برنامه های مهم دانشگاه ها در عصر حاضر و در جریان بین المللی شدن، سرمایه گذاری های مختلف در جهت آموزش های مجازی و استفاده از فناوری های ارتباطی نوین در این راستاست. آموزش مجازی و تولید محتواهای الکترونیکی متناسب با نیازهای بین المللی و عرضه و تبادل آن با مخاطبان یکی از روش های بسیار مهم در پیشبرد اهداف بین المللی شدن است.

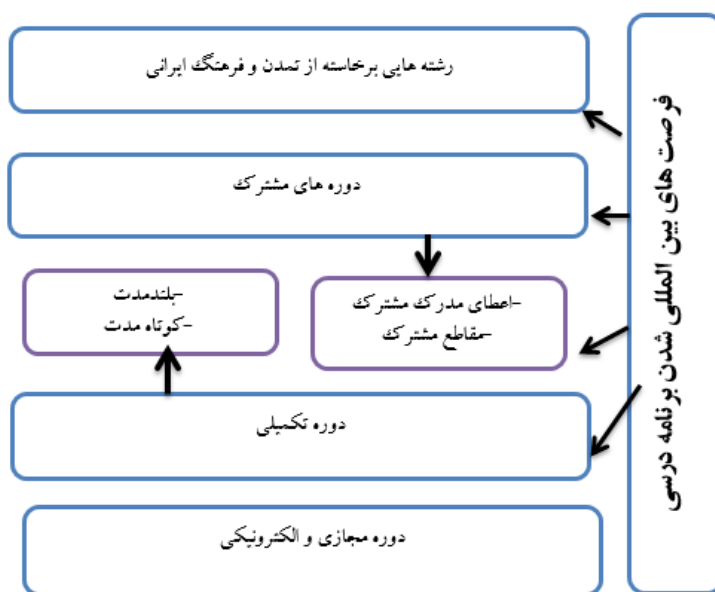
" ما در حوزه مجازی فرصت های بسیاری پیش رو داریم، از توجه به سایت و بازاریابی دانشگاه و رشته ها گرفته تا آموزش های آنلاین و برقراری ارتباط های مجازی و شرکت در کنفرانس ها و سمینارهایی از این دست."

دوره های تکمیلی

این دوره ها اشاره به برنامه هایی دارد که با هدف دانش افزایی، تکمیل مهارت و دانش برای اساتید و دانشجویان در قالب گذراندن مقاطع تحصیلات تکمیلی و یا غیر از آن تعریف و گنجانده می شود. دوره های مذکور به دو بخش بلندمدت و کوتاه مدت تقسیم می شوند:

- دوره های تکمیلی بلند مدت: این دوره ها را می توان براساس موقعیت منطقه ای و نیازهای روز برنامه ریزی و اجرا کرد. در برخی کشورهای منطقه از جمله عراق و افغانستان اساتید مدرک دکتری ندارند و در مرتبه مربی در حال تدریس هستند، این دوره ها را میتوان به عنوان دوره های تکمیلی برای این مخاطبان خاص برنامه ریزی نمود و یا دانشجویانی که قصد افزایش مهارت در زمینه های مختلف را دارند در این زمینه با معرفی دوره ها جذب شوند.

- دوره های تکمیلی کوتاه مدت: در دوره های کوتاه مدت می توان برنامه هایی را طراحی و تدوین نمود که برای مخاطبان به مانند دوره دانش افزایی و تکمیل

شکل شماره ۲: فرصت های بین المللی شدن برنامه درسی در دانشگاه الزهرا

بحث و نتیجه گیری

عوامل برون سازمانی خود شامل عوامل زمینه‌ای (سیاست کلی کشور، بستر عمومی جامعه، موقعیت مکانی و جغرافیایی ایران) و عوامل فشار (تحریم ها) می‌شود؛ عوامل درون سازمانی مقولات فرایند آموزشی (اعضای هیات علمی، دانشجویان، برنامه درسی)، فرایند اداری و اجرایی (بروکراسی اداری، کارمندان) و خدمات و پشتیبانی (فناوری، زبان آموزش و امکانات دانشگاه) را شامل می‌شود. عوامل برون سازمانی اشاره به مولفه هایی دارد که جهان پیرامون دانشگاه را تشکیل می‌دهد، سیاست های هر کشور بر موسسات آموزش عالی و تبادلات دانشگاهی تاثیرگذار است، خط مشی و سیاست کشور ایران نیز تاثیرات متقابلی را بر دانشگاه دارند که می‌تواند به عنوان عامل بالقوه در ایجاد فرصت و یا محدودیت تاثیرگذار باشد. براساس ادعای کراس و همکاران (۲۰۱۱)، دانشگاه در ارتباط با جهان پیرامون به طور همزمان جهانی، محلی و منطقه‌ای عمل می‌کند. بافت ملی و منطقه‌ای حد و مرز بین المللی سازی برنامه درسی را تعیین می‌کند (خراسانی ۱۳۹۶). مسائل منطقه-ای، ملی و سیاست های دولت پس زمینه بین المللی سازی است و موسسات آموزش عالی با توجه به آنها سیاست های مربوط به آموزش زبان خارجی، حمایت از تحرک دانشجویان، جذب دانشجویان بین المللی و ارتباطات علمی بین المللی را مبتنی بر رویکردهای بین المللی سازی برنامه درسی شکل می‌دهد بافت بومی شامل موقعیت های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی است که همه با هم در جهت بین المللی سازی فرصت ها و نیز مشکلاتی را به وجود می‌آورد، با این حال بافت محلی متقابلاً به بافت های جهانی و ملی پیوند می‌یابد (لیسک ۲۰۱۵). همچنین موقعیت اجتماعی و فرهنگی یک جامعه که بستر کلی آن را تشکیل می‌دهد، در صورت عدم هماهنگی با بایسته های بین المللی شدن می‌تواند به محدودیتی در پیشبرد اهداف یک سازمان مبدل شود. دانشجویان خارجی از کشورها و ملیت های مختلفی

ممکن است وارد دانشگاه‌های ایران شوند و بستر جامعه ما از نظر امکانات و فضای مناسب و نیز فضای فکری و فرهنگی باید پذیرای این افراد باشد در غیر این صورت مانعی است که در طول زمان در امر آموزش هم اختلال ایجاد خواهد کرد.

با توجه به پیشینه‌ی تاریخی کشور ایران و پیشینه‌ی استبداد و استعمارگری به وسیله‌ی دول خارجی، نگاه بی اعتمادی و بیگانه‌گری در فرهنگ ایرانیان عجین شده است، اما باید در نظر داشت که جهت قطع دست فرصت طلبان و سودجویان و رسیدن ایران به رشد سیاسی و اجتماعی باید به این باور رسید که اساتید و دانشجویان خارجی مهمانانی هستند که می‌توانند موجب احیای فرهنگ ایرانی شوند و در این راستا لازم است تا از دوران کودکی برای ایجاد مهارت و فرهنگ دگر پذیری به وسیله‌ی آموزش و پرورش برنامه ریزی‌های جدی صورت پذیرد (فتحی و همکاران ۱۳۹۰). یک برنامه درسی بین المللی به جای فرض یک نگرش ناقص نسبت به دانشجویان بین المللی، می‌تواند برای آنچه که آنها با خود به محیط یادگیری می‌آورند احترام قائل شود و سپس به گونه‌ای طراحی گردد که با نیازهای آنها مطابقت داشته باشد در دنیای جهانی و بین المللی، کسانی که از ما دور بودند، هم اکنون همسایگان ما هستند. همانطور که جهان به طور فزاینده‌ای بیشتر متصل و تقسیم شده است، از آن زمان ساخت و ایجاد "پل های پذیرش و احترام به سایر فرهنگ ها" مهم تر شده است. تنوع فرهنگی در بسیاری از دانشگاه های قرن ۲۱ یک واقعیت است. این اغلب با بین المللی شدن آموزش عالی و بویژه با یکی از جنبه های این تحرک همراه است، که باعث افزایش تحرک دانشجویان در مرزهای ملی می‌شود.

اساتید در بحث چالش‌ها به موقعیت مکانی ایران و فاصله مکانی آن از کشورهای توسعه یافته اشاره داشتند، هر چند که موقعیت مکانی و جغرافیایی ایران سبب شده

موضوع را مد نظر قرار دهیم که چیزی که باید انجام شود، چگونه هیئت علمی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و چگونه می‌توانیم توان آن‌ها را برای فرآیند، بسیج کنیم (استهل ۲۰۰۷). زبان انگلیسی در حال حاضر گسترده‌ترین زبان خارجی مطالعه شده در جهان است. زبان علمی در بسیاری از دانشگاه‌های جهان، زبان اکثر مجلات علمی در سطح بین‌المللی است. در واقع زبان تبادلات علمی و تخصصی زبان انگلیسی است که لازم است برای فراگیری علوم جدید و انتقال تجارب علمی و تحقیقاتی از آن بهره جست و به آن مسلط شد. همچنین دستیابی به دانش و فناوری پیشرفته برای برقراری ارتباط بین‌المللی میان کشورها در زمینه‌های مختلف آموزشی، پژوهشی و فناوری از مهمترین ابزار توسعه است. گسترش فراگیر فرصت‌های آموزشی به همراه بین‌المللی شدن و فناوری اطلاعات و ارتباطات، محیط متحولی را برای نظام‌های علمی در همه جای دنیا پدید آورده است. این محیط متحول به نوبه خود هم به دانشگاه‌ها و موسسات پژوهشی هم به نهادهای دولتی در سطح ملی و بین‌المللی فشار می‌آورد که مفاهیم ساختارها، روش‌ها و ترتیبات سنتی خود را دگرگون سازند و توسعه دهند (سرداری و افشاری ۱۳۹۳).

References:

- Abbasi, A 2012, Investigating the Factors Affecting the Internationalization of the Curriculum of Shahid Rajae Teacher Training University from the Viewpoints of Faculty Members and Teachers of this University, Senior Graduate, Shahid Rajae University. (in Persian)
- Abdul-Mumin, Khadizah H 2016, The process of internationalization of the nursing and midwifery curriculum: A qualitative study, *Nurse Education Today* vol.4., no.6, Pp139–145
- Arasteh H. Higher Education International Collaboration in Iran and How to Improve 2006, *Quarterly Journal of Research and*

است تا کشور ما با برخی کشورهای همسایه امکان بهتری از نظر دسترسی و سهولت برای تبادلات داشته باشد، اما این امر نمی‌تواند به عنوان یک عامل محدود کننده مهم به شمار آید چرا که کشور ایران دارای سابقه درخشانی در ارتباط با کشورهای پیشرفته در زمینه بین‌المللی چه در سده‌های پیشین و چه قبل از انقلاب اسلامی بوده است. طبیعتاً برخی از این محدودیت‌ها را می‌توان با برنامه ریزی دقیق و آگاهانه به فرصت‌هایی مبدل کرد، این امر نیازمند توجه خاص و بهره‌برداری مناسب از این فضا است تا بتوان بر محدودیت‌ها فائق آمد و برخی تهدیدها را به فرصت برای ارتقای بین‌المللی شدن دانشگاه الزهرا استفاده نمود. تحریم نیز شاخص‌ترین عامل بیرونی است که بر عوامل داخل دانشگاه و همچنین عوامل خارج از دانشگاه تأثیر گذار است. تحریم‌ها و فشارهای تحمیل شده از سوی برخی کشورهای صاحب قدرت اقتصادی سبب شده است که محدودیت‌های وسیعی چه در سیاست‌ها و خط‌مشی کشور و چه در تبادلات و حتی فرصت‌های مطالعاتی و سفرهای خارجی دانشجویان و اساتید اثرات منفی را به همراه داشته باشد. اعضای هیئت علمی نیز نیازمند آگاه‌سازی، توانمندسازی، تغییر نگاه به مساله بین‌المللی شدن و ضرورت آن و استفاده از تشویق و ترفیع برای پیشبرد دانشگاه در این مسیر می‌باشند. شناخت و توانایی می‌تواند زمینه‌ای برای تغییر نگاه آنان به عنوان اعضای اصلی دانشگاهی باشد و وظیفه دانشگاه در قبال آنها لحاظ کردن این توانایی‌ها و تشویق و ترغیب از طریق اعطای فرصت‌های ترفیع و ارتقا است. تقریباً در تمام سیستم‌های دانشگاهی، هیئت علمی در دپارتمان دانشگاهی، کلید آموزش را در دست دارد. به قول لاسول (Lasswell) آن‌ها تصمیم می‌گیرند که «چه کسی، چه چیزی را و چگونه به دست آورد». اگر بخواهیم دانشگاه را بین‌المللی‌سازی کنیم، باید هیئت علمی را بین‌المللی کنیم. ما باید آنها را در مسیرهای لازم حرکت دهیم. بدین ترتیب ما باید نه تنها چگونگی انجام آنچه باید انجام دهیم را در نظر بگیریم، بلکه همچنین باید این

- Fathi vajargah K, Ebrahimzadeh I, Farajollahi M, Khoshnodifar M 2011, Internationalization of Curriculum in Iranian Higher Education System: Challenges and Strategies. *Journal of Educational Sciences*. Vol, 19, No, 2, Pp45-66. (in Persian)
- Garone, Anja, de Craen, Piet, Van 2016, The Role of Language Skills and Internationalization in Nursing Degree Programmes: A Literature Review, *Nurse Education Today*.
- Guo, Yan & Guo, Shibao 2017 Internationalization of Canadian higher education: discrepancies between policies and international student experiences, *Studies in Higher Education*.
- HakimZade, R 2010, Globalization, Internationalization of Higher Education and Interdisciplinary Curricula, *Journal of Interdisciplinary Studies in Humanities*. Vol, 4, No, 2, Pp 1-17. (in Persian)
- Hosseini Moghaddam, M 2011, Globalization of Higher Education and Future of University in Iran: A Study of the Political Space. *Transnational Higher Education Association International Conference: Opportunities and Challenges*. Mashhad Ferdowsi University. (in Persian)
- Hosseini Moghaddam, M 2013, Internationalization of Higher Education and Future of University in Iran on the horizon 1404. Doctoral dissertation, Imam Khomeini International University. (in Persian)
- Khalid, J. Ali, A. Islam, MD S. Khaleel, M. Sho, Q 2017, Internationalization as Investment for Higher Education Institutions: Introducing a Framework to Enhance Investment in Internalization Practices. *Review of Social Sciences* Vol. 02, No. 02.
- Planning in Higher Education*. Vol, 12, No, 1, Pp 99-115. (in Persian)
- Arefi, M. Hejazi, B. haheri, R 2008 The effects of international academic relationships on curriculum in higher education, *Quarterly Journal of Management and Planning in Educational Systems* 2008, Vol, 1, No 1, Pp 8-20. (in Persian)
- Bozorgmehri M 2006, International Student Admission: Experiences and Solutions. Vol, 19, Pp 45-66. (in Persian)
- Braun, V., & Clarke, V 2006, Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, Vol, 3, No, 2, Pp 77-101
- Choudaha, R 2017 Three waves of international student mobility (1999–2020), *Studies in Higher Education*, Vol, 42, No, 5, Pp 825-832.
- de Wit, H. Adams, T 2011 Global Competition in Higher Education: A Comparative Study of Policies, Rationales, and Practices in Australia and Europe. In: Portnoi L.M., Rust V.D., Bagley S.S. (eds) Higher Education, Policy, and the Global Competition Phenomenon. *International and Development Education*. Palgrave Macmillan, New York
- de Wit, H 2007 Ten years of editorial policy of the Journal of Studies in International Education: Overview, challenges, and opportunities. *Journal of Studies in International Education*, Vol, 11, Pp251-259.
- de Wit, H 2011a. Trends, Issues and Challenges in Internationalisation of Higher Education. Amsterdam: Centre for Applied Research on Economics and Management, *School of Economics and Management of the Hoger school van Amsterdam*.

- Sardar M, Afshari T 2014, Barriers to Effective Application of ICT in Student Research and Research of Graduate Students of Tabriz University, *International Conference of Iranian Higher Education Association "Development of Cross-border Higher Education"* . 230-252.(in Persian)
- Seidman, I 2012, Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences. New York and London: Teachers College
- Stohl, M 2007 We Have Met the Enemy and He Is Us: The Role of the Faculty in the Internationalization of Higher Education in the Coming Decade, *Journal of Studies in International Education*, Vol, 11, No, 3/4, Pp 359-372
- Yamani Doozi Sorkhabi, M 2009, New Approaches and Perspectives in Higher Education, Tehran: *Institute for Cultural and Social Studies*.(in Persian)
- Knight, J 2004. "Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales." *Journal of Studies in International Education*, Vol, 8 ,No,1, Pp 5–31
- Larsen, Marianne A 2016, Globalisation and internationalization of teacher education: a comparative case study of Canada and Greater China, *Teaching Education*
- Leask, Betty 2013, Internationalizing the Curriculum in the Disciplines Imagining New Possibilities, *Journal of Studies in International Education*
- Leask, B 2016 Internationalizing Curriculum and Learning for All Students. In: Jones E., Coelen R., Beelen J., Wit H.. (eds) *Global and Local Internationalization. Transgressions: Cultural Studies and Education*. SensePublishers, Rotterdam.

Opportunities and Challenges of internationalization the curriculum at Al-Zahra University

Zahra Karami*: Ph.D. student in curriculum development, Management and Educational Planning department, Faculty of Educational Sciences and Psychology, AL Zahra University, Tehran, Iran.

Golnar Mehran: Faculty member, Management and Educational Planning department, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran.

Koroush Fathivajargah: Faculty member, Educational Sciences department, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Abstract: The main aim of the present research was the analysis of opportunities and challenges of internationalization of higher education at Al-Zahra University. The research method was qualitative and its strategy was content analysis. The participants of this research indicated all professors and managers of Al-Zahra University. Afterwards, 22 faculty members were selected by use of a purposeful snowball sampling method. Data were analyzed using semi-structured interviews and data analysis was conducted based on content analysis. Challenges to curriculum internationalization were considered into two main categories: external and internal organizational factors. External factors included contextual and pressing factors, and intra-organizational factors contained the categories of educational process, administrative and executive process, and services and support. Opportunities for internationalization of the curriculum included "disciplines derived from rich Iranian civilization and culture", "common courses", "graduate courses" and "virtual and electronic courses opportunities for internationalization of the curriculum". In conclusion, the results showed that internationalization at Al-Zahra University offers a range of opportunities and constraints, therefore, it is suggested that the use of these opportunity to improve international relations.

Key words: Internalization, curriculum, Al-Zahra University, Opportunities, Challenges.

*Corresponding author: Ph.D. student in curriculum development, Management and Educational Planning department, Faculty of Educational Sciences and Psychology, AL Zahra University, Tehran, Iran.

Email: zahra_karami220@yahoo.com